

Tarihin Canlı Tanıkları Arşiv Belgeleri

Rıfat GÜNALAN

İçindekiler

ÖNSÖZ	13
GİRİŞ	15
OSMANLI BÜROKRASİSİNDE KULLANILAN BELGE TÜRLERİ.....	19
KISALTMALAR	46

Birinci Bölüm

1- Bâb-ı âlî avlusu içinde Hazîne-i evrâk binâsının inşaatında çalışan Mimar Fosati'nin kardeşine ödül verilmesi	48
2- Meclis-i Vâla Azası ve Hazine-i Evrâk müdürü Mühsin Efendiye tayinat verilmesi.....	49
3- Hazine-i Evrâk'ta istahdam edilen Yusuf Ağa'nın memleketine gideceğinden yerine Hacı Ahmed Ağa'nın tayin edilmesi	50
4- Hazine-i Evrak'ta tamir edilecek yerlerin masrafının Maliye hazînesince karşılanması	51
5- Hazine-i Evrak yanında yapılacak binaların kargir olarak yapılmasına müsaade edilmesi.....	52
6- Hazine-i Evrak binasındaki bazı yerlerin demirden yaptırılmasının kararlaştırıldığı	53
7- Hazine-i Evrak binası kapısının demirden yaptırılması (belgenin devamı)	54
8- Tomruk dairesinde yapılacak tamir sebebiyle buradaki evrakların Hazine-i Evrak binasına geçici olarak nakledilmesi	55
9- Tomruk dairesinde yapılacak tamir sebebiyle buradaki evrakların Hazine-i Evrak binasına geçici olarak nakledilmesi	56
10- Hazine-i Evrak binasının inşaatını bitiren Fosati'ye para ödülü verilmesi	57
11- Hazine-i Evrak binasının inşaatını bitiren Fosati'ye para ödülü verilmesi (belgenin devamı).....	58
12- Mustafa Kemal'e verilmek üzere Berlin Reji Fabrikası tarafından üretilen sigaralardan bir paketin Berlin Büyükelçiliği tarafından gönderildiği	59
13- Mustafa Kemal Paşa'ya Darülfünun Edebiyat Fakültesi tarafından fahrî müderrislik ünvanı verilmesi.....	61
14- Medine'ye gönderilen minber için gerekli bakırın gönderilmesi talebine Kanun-ı Sultan Süleyman'ın onay verdiği.....	63
15- Fransız Mösyö Libarbiye'nin bazı eski kitapları incelemek için İstanbul'daki kütüphaneleri ziyaret etmek istediği.....	65
16- Fransız Mösyö Libarbiye'nin, Topkapı Sarayı'ndaki Enderun Kütüphanesini ziyaret etmek için izin istediği .	67
17- Fransız Mösyö Libarbiye'nin, Topkapı Sarayı'ndaki Enderun Kütüphanesini ziyaret etmek için izin istediği .	69
18- Fransız Mösyö Domon'un, Topkapı Sarayı'nda bulunan kitap ve evraklar üzerine araştırma yapmasına izin verilmesi.....	71
19- Fransız Mösyö Domon'un, Topkapı Sarayı'nda bulunan kitap ve evraklar üzerine araştırma yapmasına izin verilmesi.....	73

20- Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan Rumca bir kitabın Almanya tarafından kısa bir süreliğine dahi olsa Berlin'e götürmesine izin verilmediği	75
21- Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nden Alman Sefareti tarafından alınan kitapların araştırılması	77
22- Özel bir tezkire ile Ayasofya Kütüphanesi'nden çıkarılmış olan dört kitabın yerine konulması ve bundan sonra kütüphanelerden dışarı kesinlikle kitap verilmemesi.	79
23- Mösyö Vamber'in Topkapı Sarayı Kütüphanesini ziyaretlerine izin verilmesi	81
24- Peşte Dârülfünûn üyelerinden Doktor Rodolf Vari'ye Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde araştırma yapmasına izin verilmesi.....	83
25- Peşte Dârülfünûn üyelerinden Doktor Rodolf Vari'ye Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde araştırma yapmasına izin verilmesi (belgenin devamı).....	85
26- Prag'lı profesörlere Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan Arapça eserler üzerine araştırma yapmalarına, kopya çekmemeleri şartıyla izin verilmesi	87
27- Almanyalı Doktor Beker'in İstanbul'daki cami ve mescit kütüphanelerinde bulunan Arapça, tarih kitaplarını incelemesi için kendisine tavsiyename verilmesi.....	89
28- Almanyalı Doktor Beker'in, İstanbul'daki cami ve mescit kütüphanelerinde bulunan Arapça, tarih kitaplarını incelemek için izin istemesi.....	91
29- Almanyalı Doktor Beker'in, İstanbul'daki cami ve mescit kütüphanelerinde bulunan Arapça, tarih kitaplarını incelemek için izin istediği iznin verildiği	93
30- Berlin Müze Müdürü Vifand Basklaki başkanlığında Milet'te yapılmakta olan kazıların tamamlanamaması nedeniyle kazılar için verilen ruhsatın iki yıl daha uzatılması	95
31- Peşte'den gelen ilim heyetinin Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde inceleme yapmalarına izin verilmesi	97
32- İspanya Araplarının İstanbul'daki Ayasofya, Köprülü, Yenicami ve Hamidiye kütüphanelerindeki Arapça yazma kitapların fihristinin çıkarılması için Madrid Tarih Akademisi'ndeki iki araştırmacıya izin verilmesi...99	
33- Avusturyalı Doktor Ogüst Hakiz'in İstanbul'daki kütüphaneleri ziyaret ve incelemelerde bulunmak için izin istemesi.....	101
34- Avusturya-Macaristan saray kütüphanecisi Mösyö Doktor Nikolaos Radoknakis'in İstanbul'daki camilerde bulunan kütüphaneleri ziyaret ve incelemelerde bulunmasına izin verilmesi.....	103
35- Avusturya-Macaristan saray kütüphanecisinin İstanbul'daki camilerde bulunan kütüphaneleri ziyaret ve incelemelerde bulunmasına izin verilmesi	105
36- Avusturya-Macaristan saray kütüphanecisi Mösyö Doktor Nikolaos Radoknakis'in İstanbul'daki camilerde bulunan kütüphaneleri ziyaret ve incelemelerde bulunmasına izin verilmesi.....	107
37- Stokholm Milli Müzesi memurlarından Doktor Mösyö Martin'e İstanbul'daki kütüphanelerde araştırma yapmasına izin verilmesi.....	109
38- İsviçreli Doktor Peterfon Dermola'nın Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan bir kitabın bazı sayfalarının fotoğrafını çekmek için izin istemesi.....	111
39- Mısır'ın Kahire şehrinde bulunan Hidiv Kütüphanesi eski müdürü Almanyalı Mösyö Mevriç'in Suriye'deki antik eserlerin fotoğraflarını çekmek için izin istemesi	113
40- Felsefe uzmanı Amerikalı Mösyö Dövennig'in Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ni ziyaret ve incelemelerde bulunmak için izin istemesi	115
41- Devlet işlerine ait önemli evrakın korunup saklanması için Bâb-ı âlf içerisinde Hazîne-i Evrak adıyla yeni bir bina yaptırılması.....	117
42- Hazine-i Evrak binasının yangından korunması için etrafındaki gayrı menkullerin satın alınması	119
43- Yeni yaptırılan Hazine-i Evrak binasına nakledilecek evrakın ne şekilde tasnif edilmesi gerektiği.....	121
44- Yeni yaptırılan Hazine-i Evrak binasına nakledilecek evrakın ne şekilde tasnif edilmesi gerektiği (belgenin devamı)	123

45- Hazine-i Evrak Müdürü Nuri Bey'e ekmek tayini tahsis edilmesi.....	125
46- Hazine-i Evrak odalarından Halil Efendi'nin ihtiyarlığı sebebiyle, yerine başka birinin tayin edilmesi	127
47- Name, harita gibi önemli evrakların tasnif edilerek özel dolaplarda saklanması	129
48- Depremden hasar gören Bâb-ı âlî'deki Hazine-i Evrak binasının kış girmeden acilen tamirine dair padişah iradesi.....	131
49- Rüsûmât Emaneti'ne ait evrakın bulunduğu yerin çöken çatısının tamir ettirilmesi	133
50- Hazine-i Evrak binasının yangından korunması için tedbir alınması.....	135
51- Hazine-i Evrak binasının yangından korunması için tedbir alınması.....	137
52- Sultanahmet meydanında arşiv deposunda düzensiz bir şekilde bulunan Maliye Nezareti Mektubi Kalemî'ne ait evrakın gerekli personel ve malzeme tedarikiyle düzenlenmesi.....	139
53- Defter-i Hâkâni defter ve kayıtlarının korunması için üç adet dükkanın kiralanması	141
54- Bâb-ı âlî evrak mahzeninin tamir edilmesi gerektiği	143
55- Manastır'da Maliye Nezareti'ne ait evrak için kargir bir mahzen yaptırılması.....	145
56- Kal'a-i Sultâniye'de ahşap bir binada muhafaza edilen defterlerle önemli evrak için şimdilik bir mahzen inşa edilemeyeceği.....	147
57- Erzurum Vilayeti'ne ait arazi kayıtları ile diğer önemli evrakın vali konağında kargir bir binada muhafaza edilmesi.....	149
58- İzmir'de Tapu ve Tahrir ait evrakın muhafazası için kargir bir mahzen inşası	151
59- Teke Sancağı Hükümet Konağı içerisinde kargir bir evrak mahzeni yaptırılması	153
60- Depremde zarar gören Sakız Hükümet Konağı bitişiğindeki kargir evrak mahzeninin tamir ettirilmesi	155
61- İstanbul Valiliği evrak kaleminde muhafaza edilen mülga Zabtiye Nezareti evrakı arasından istenen haritaların bulundurulması.....	157
62- Dahiliye Sicill-i Nüfûs İdaresi'ne ait eski nüfus defterlerinin başka bir mahzende muhafaza edileceği	159
63- Mülga Zabtiye Nezâreti'ne ait olup değişik yerlerde kalmış olan evrakın teslimi.....	161
64- Sadâret Dairesi kalemlerinin teşkili ile Bâb-ı âlî evrak ve icra odaları nizamnâmesi.....	163
65- Devlet dairelerinde kullanılan evrak ve defterlerin saklanması ya da imha edilmesine karar verecek bir imha komisyonunun kurulması gerektiği.....	165
66- İslimiye ile Beykoz fabrikalarında dokunan çuhannın fiyatının belirlenmesi.....	167
67- Beykoz'a bağlı Karacaburun'da değirmen ve francalacı fırın inşasına ruhsat verilmesi.....	169
68- Kanuni Sultan Süleyman Han'ın Büyükkçekmece kazası civarında yaptırmış olduğu köprüünün depremden zarar görüp tamire ihtiyacı olan yerlerinin tamir edilmesi.....	171
69- Müze-i Hümâyûn'da bulunan defterlerin kataloglarının hazırlanıp basılması.....	173
70- Müze-i Hümâyûn'un yeni binasının camekan ve kaidelerinin imal edilmesi ve İslam eserlerinin müzeye nakli masrafları	175
71- İtalya'nın Napoli şehrinde açılan Doğu Dilleri Mektebi'nde siyakat kırması yazı örnekleri talep olunması üzerine karşılaşılan okuma zorluklarından dolayı bu yazının ilgili dairelerce bazı şahıslara öğretilmesi için teşvik edilmesi	177
72- Cadde ve sokaklardaki suyollarının güzergahlarını gösteren bir kroki hazırlanması.....	179
73- Kanuni Sultan Süleyman'ın Macaristan'daki türbesi sonradan kiliseye çevrilmiş olduğundan Kosova'da bulunan Sultan Murat türbesinin aynı akıbetten korunması için Sırbistan'la yapılacak barış anlaşmasına bu konuda bir madde eklenmesi	181
74- Sıhhiye Nezareti'ne ait battal evrakın yakılması	183
75- Paris'te Sorbon Ders Nâzırı Feliks Le Dantak ve Hegel'in dini inkar eden eserlerinin yasaklanması	185

76- Haydarpaşa'da Tıp Fakültesi'nde bulunan morgun yeni binası yapılanaya kadar Demirkapı'daki eski Mekteb-i Tıbbiye binası bitişiğindeki Serriyyat-ı Hariciye koğuşuna nakledilmesi.....	187
77- Danimarkalı Dr. Dozy tarafından Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili yazılan ve bir takım iftiralar içeren Tarih-i İslamiyet adlı eserin Dr. Abdullah Cevdet tarafından Osmanlıcaya çevrilip yayımlandığı, eserle ilgili ne tür bir işlem yapılacağı sorulması.....	189
78- Bâb-ı Fetva içerisinde Şer'iyye Sicilleri Arşiv binası için padişahın kendi hazinesinden yardım ettiği	191
79- Bâb-ı Fetva içerisinde Şer'iyye Sicilleri Arşiv binası için padişahın kendi hazinesinden yardım ettiği (belgenin devamı)	193
80- Şer'iyye Sicilleri Arşivi'nin kitabesi	195
81- Sultan II. Mahmut Han zamanında tekkeler hakkında yürütülen muameleden bahisle Nakşibendilik adı altında muhafaza ettikleri Bektaşiliklerinin resmen tanınması için Bektaşî babaları tarafından arzuhal verilmesi	197
82- Beykoz Gazinosu'ndaki oyun salonlarının kapatılması.....	199
83- Ordu-yı Hümâyûn için neccar, taşçı, duvarcı ve mimar halifesine ihtiyaç duyulduğu bunların tayin tedarik edilerek tayin edilmeleri.....	201
84- Sadrazam İzzet Mehmet Paşa'nın, İstanbul'un Eyüp kazası Servi Mahallesi'nde yaptırdığı caminin hatipliğine Seyyid Hafız Mehmed Halife'nin tayin edilmesi	203
85- İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet Han'ın Sancaktarı Hayrettin Camii'nin Hatibi Mustafa Efendi'nin kendi rızasıyla görevinden vazgeçmesiyle hatiplik görevinin Seyyid Kasım Efendi'ye tevcih edilmesi.....	205
86- Dersa'adet ve taşrada bulunan kırk dört adet Rum, on yedi adet Ermeni ve bir Katolik kilisesiyle üç adet Yahudi sinavisinin tamir edilmesi	207
87- Havalının kapalı veya bulutlu olması nedeniyle Ramazan hilalinin görülmemesi durumunda Şaban ayının otuz gün olarak hesaplanarak Ramazan ayının başlatılması.....	209
88- İstanbul'da Kalenderhâne Camii adıyla meşhur Süleyman Subaşı Camii, Küçükmustafapaşa'daki Gül Camii ve Çarşamba Pazarı'ndaki Fethiye Camii'nin çeşitli yerlerinin tamiri ve masrafları.....	211
89- İstanbul'da yaz mevsiminde su sıkıntısı çekilmemesi için gerekli önlemlerin alınması	213
90- Tıbhâne-i Âmire için gerekli cerrah aletlerinin her türünden bir sandık hazırlatılarak hediye eden Avusturya İmparatoruna Sultan II. Mahmut'un memnuniyetini ifade etmesi.....	215
91- Sultan II. Osman'ın hattı.....	217
92- Sadrazam İzzet Mehmet Paşa tarafından padişaha sunulan at takımlarının müfredat defteri	219
93- Sultan II. Mahmut'un hattı	221
94- Boğaziçi'nde imal edilen kireç için gereken barutun fiyatı.....	223
95- Boğaziçi'nde üretilen kirecin satış fiyatına zam yapılması	225
96- Kudüs suresinden hisseye mutasarrıf olup vefat eden Seyyid Ali b. Halil ile diğer kişilerden boşalan hisselerin hak edenlere verilmesi	227
97- Sadrazam İzzet Mehmet Paşa'nın Safranbolu'da yaptırdığı caminin kütüphanesine vakfettiği 338 cilt kitabın listesinin yer aldığı vakıf defteri	229
98- Harbiye Nezâreti Mülga Mektûbi Kalemi Kısm-ı Evvel Mümeyyizliği'nden emekli olan İzzet Efendi'ye emekli maaşının bağlanması.....	231
99- Reşid Akif Paşa'nın Ayan Heyeti üyeliğine kayd-ı hayat şartıyla tayin edilmesi	233
100- Hafız Osman Nuri b. Mustafa'nın müezzinlik kadrosuna İsna Aşer üzre tayin edilmesi	235
101- Fatih Sultan Mehmet'in Bosna ruhbanlarına verdiği ahitname	237
102- Çatalca'daki Mehmet Paşa haslarına ait köylerin iltizamına ait muhasebe defterlerinin teftiş edilmesi.....	239

103- Surre aldıktan sonra isyan eden Nesim ve avenesinin tecavüzünden korunması için Hac kafilesine yeteri kadar sipahi verilmesi.....	241
104- Peygamberimiz sülalesinden olan seyyitlerin her türlü bürokratik işlemlerini yürütmek için Seyyid Mehmet'in Tonus Kazâsı Nakibüleşrafi tayin edilmesi.....	243
105- Karaferye kazasına tabi Çitroz hasları reayasının isimlerinin, Çitroz hasları emini afer tarafından kaydedilmesi	245
106- Merhum Mehmet Paşa İmareti Evkafı'na ait İstanbul'daki Hoca Hayreddin mahallesinde bulunan hamam dolabı, oda ve dükkanların tamir ettirilmesi.....	247
107- Yermiye'nin İstanbul Rum Patrikliği'ne tayin edilmesi.....	249
108- Avlonya memleha ve iskelesine Elyakder adlı yahudinin olukçu olarak tayin edilmesi	251
109- Adana Mütesellimi Ahmet Bey'in Surre-i Hümâyûn ve hac kafilelerini vilâyet sınırında karşılayıp uğurladığı ve Andırın'a kadar emniyetle gitmeleri için gerekli tedbirlerin alınmasını sağladığı	253
110- Yeniçeri Ağası Ahmet Ağa zamanında Bosna Vilâyeti'ndeki reayanın isim ve eşkallerinin belirtildiği defter kaydı	255

İkinci Bölüm

111- Çürümekte olan dört dairenin evrakının mahzenlerden çıkarılarak tasnifi.....	258
112- Emanet bürolarının defter ve evrakları için yapılması istenilen arşiv deposunun inşa masraflarının belirlenmesi.....	259
113- Hazine-i Evrak binasının korunması için etrafındaki gayrı menkullerin sahiplerinden satın alınması	260
114- Belediyelerin mal kalemlerine ait defter kayıtlarının muhafazası için dolap yaptırılması.....	261
115- Bâb-ı âlî evrak mahzenlerindeki evrakın tasnif ettirilmesi	262
116- Hazîne-i Evrak'a nakledilecek evrakın tasnif şekli ve yapılması gerekli diğer işlemler	263
117- Kurşunlu mahzen önünde bulunan Parlatorya binasıyla mahzenin yeniden inşası.....	264
118- Kargir olarak inşa edilen Yanya Evrak Mahzeni'nin rutubetten korunması için çatı yaptırılması	265
119- Bolu Hükümet konağı bahçesinde yeni bir evrak mahzeni yaptırılması.....	266
120- Seyyar kitapçıların alışverişlerinin kontrol altına alınması.....	267
121- Bayezid Camisi bitişiğindeki Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi'nden geçici olarak alınan kitabın iade edilmesi için gereğinin yapılması	268
122- Ermeni bir kitapçının Sahaflar Çarşısı'nda Tefsir-i şerîf ve mukaddes kitap satmasının yasaklanması	269
123- Mekteb-i mülkiyelerin düzenlenmesi sırasında lağvedilen idadiye mekteplerinin, Mekteb-i Sultânî, Dârülfünûn ve Dârülmü'allimîn okullarına talebe yetiştirecek okul kalmaması sebep olacağından kapatılmaması	270
124- Padişaha kaside takdim eden Şa'ire Şeref Hanım'a maaş bağlanması	271
125- Mekteb-i Tıbbiye hocası Bernard'ın Ecza adlı eserinin tıp öğrencilerine dağıtılması.....	272
126- Bâb-ı âlî Defterhâne-i Âmire civarında bulunan mahzenlere yerleştirilen devlet evrakının Bâb-ı âlî'de inşa olunan Hazine-i Evrak binasına taşınmadan önce tasnif edilmesi, Hazine-i Evrak Nazırı MuhsinEfendi'nin emrine yeterli personel verilerek gerekli talimatnamelerin çıkarılması	273
127- Mustafa Kemal'in öğretmenliğini de yapan Şemsi Efendi'nin başarılı eğitiminden dolayı, kendisine daha önce verilen beşinci rütbe Mecidî nişanın dördüncü derece ile değiştirilmesi	274
128- Yanan Mekteb-i Sultânî'nin tekrar yaptırılacağı.....	275
129- Yabancı konsolosluklarla yapılan yazışmaların Türkçe olarak yapılmasının tercüme zorluğundan kurtaracağı	276
130- Şam'da çıkan yangında zarar gören Emeviye Camii'nin tamir edilmesi.....	277

131- Darülaceze’de barınanların kabiliyetlerine göre birer meslekte çalıştırılarak yapmış oldukları ürünlerin Ramazan ayında sergide teşhir ile satılarak elde edilen gelirden nizamname gereği orada kalanlara uygun bir hisse verilerek sevindirilmeleri	278
132- Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse’deki cami, medrese, çeşme vb. vakıf mallarının tespiti, başka ellere geçmişse gerekli yerlere şikâyet etmeleri ve rapor tutmaları için memur istihdamı.....	279
133- Üsküp’te bulunan evrak mahzeninin yetersiz olması sebebiyle yanına yeni bir mahzen yapılması	280
134- Üsküdar, Kısıklı, Alemdağ tramvay hattının inşası.....	281
135- İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları tarafından dövülen eski milletvekili ve filozof Rıza Tevfik’in şikâyetçi olması	282
136- Safranbolu kazasındaki mescidin camiye çevrilmesi.....	283
137- İstanbul’da bir demir fabrikası inşası ve burada üretilecek demirler.....	284
138- Tersâne-i Âmire’de görevli marangozların vergilerinde indirim yapılması.....	285
139- İstanbul’da meydana gelen yangınlar için tedbir alınması	286
140- Türkçeye tercüme ettirilen liva talimi, top bölüğü ile top aletleri eğitimi gibi askeri eğitim kitaplarının bastırılması	287
141- Sadaret adının Başvekâlet olarak değiştirilmesi nedeniyle yapılan yeni düzenlemeler.....	288
142- Yüz dirhem, yarım okka ve bir okka şeklinde üç çeşit olarak pişirilip satılacak ekmekler için yeni düzenleme yapılması.....	289
143- İmam-ı Gazzali’nin Afgan fukarası için Şam’da vakfettiği hangahta şeyh olan Hacı Muhammed Afgani’nin padişahattan istekleri	290
144- Kudüs’teki Kamame kilisesinin asli şekliyle tamir edilmesine izin verilmesi	291
145- İstanbul ve Taksim suyollarını sürekli gezerek tamire muhtaç kısımlarını derhal haber vermek üzere Su Nezâreti’ne bağlı bir birim oluşturulması	292
146- Şam’da bulunan Hz. Muhammed’in ayak izinin, Emeviye Camii’ndeki Hz. Yahya merkadinde mi yoksa İstanbul’da yeni inşa edilen türbede mi ziyarete açılmasının sorulması üzerine padişah tarafından tercihin sadrazama bırakılması	293
147- Üsküdar’daki Aziz Mahmut Hüdai Hangahı Vakfı gelirlerinin fazla kısmından, gelirleri yeterli olmayan meşayih duacılarının maaşlarına iki yüzer kuruş zam yapılması.....	294
148- Tersâne-i Âmire’de yeni inşa edilen kalyonun müneccimbaşı tarafından belirlenen gün ve saatte denize indirilmesi.....	295
149- İstanbul ve taşrada elli beş adet Rum ve Ermeni kilisesiyle Yahudi sinagogları ve bir okulun tamir edilmesi.....	296
150- İstanbul’da elçilik görevinde bulunan Lord Erkin’in Atina’dan İngiltere’ye mermer ve topraktan yapılmış resimli taşlar götürmesine izin verilmesi	297
151- Fes imali için Beykoz’da yapılması lazım gelen çarhların ikmali hususlarının mimar ağa marifetiyle keşfettirilmesi	298
152- Beylerbeyi’nde bulunan iki adet sahilhânenin müştemilatlarıyla birlikte Evkâf-ı Hümâyûn’a devri hakkında sultan Dördüncü Mustafa’nın hattı.....	299
153- Bosna’dan mankur kesilmesi için tedarik edilecek yirmi bin kuruşun bu konuda görevlendirilen Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşı Ahmet Ağa vasıtasıyla gönderilmesi	300
154- İstanbul’da Sultan Selim Han Camii yakınında bulunan Debbağ Yunus Camii’nin hatibi Mehmet Tahir Halife’nin görevini kendi isteğiyle Seyyit Hafız Mehmet Efendi’ye bırakması	301
155- Safranbolu sınırları içindeki Gazi Süleyman Paşa Camii Vakfı tevliyetinin Serkozbekçi Hacı Ahmet’e verilmesi	302

156- Kudüs surresinden bazı hisseler mutasarrıf Seyyid Ali b. Halil ve vefat eden diğer kişilerden boşalan hisselerin hak eden şahıslara verilmesi.....	303
157- Taşra'dan İstanbul'a kayıklarla kiremit ve kereste getirenlerden alınan vergilere dair hüküm.....	304
158- Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde MAD 2775 numarada yer alan Maliye Ahkam Defterinin Fihristi.....	305
159- Şer'iyeye sicillerinin korunmasına mahsus bir bina yaptırılması için gerekli paranın padişah tarafından ih-san edilmesinden dolayı Meşihat Dairesi'nin teşekkürü.....	306
160- Kratova madenlerine sarraf tayinine dair hüküm	307
161- İstanbul surlarını ve mahzenleri izinsiz kullananların teftiş edilip men edilmelerine dair hüküm	308
162- Çekmece'deki köprü inşaatı için Soğucak köyünden işinde mahir kireç ustası temin edilip gönderilmesi ...	309
163- Hassa-i Hümayûn için Samakov'dan gönderilmesi emrolunan çivilerin bir kısmının geldiği, geri kalan çivilerin de en kısa zamanda tedarik edilip gönderilmesi.....	310
164- Süveyş mühimmatı için ihtiyaç duyulan beş parça kadırğa ağacının Dülger Mustafa ve bir kaç adam ile Üzeyir'de kestirilip hazırlanması	311
165- İstanbul'a civarında Haslar kazasına tabi Sütlüce'deki vakıf bahçenin vakıfın çocukları tarafından tasar-rufuna dair hüküm	312
166- Şer'iyeye Sicillerinin muhafazası için bir arşiv binası yaptırılması.....	313
167- Rağıb Mehmet Paşa'nın İstanbul'daki vakf kütüphanesinde görev yapanların maaşları	314
168- İstanbul Koska'daki Rağıb Mehmet Paşa'nın vakıf kütüphanesinde bulunan türbeye türbedar tayin edil-mesi.....	315
169- Mevlana Çelebi kızı Rukiye Hatun'un Galata'daki çiftlik yakınlarındaki arazisinden kiremit fırınları için toprak satmasına dair Sultan II. Mehmed'in fermanı	316
170- Şâm-ı Şerif'deki Kadı Kutbeddin vakıflarına Şeyh Abdülgani b. İsmail Nablisi'nin nazır olarak tayin edilmesi	317
171- İstanbul'da Sinanpaşa mahallesindeki Saraylı Hatice Hâtun b. Abdülmennan mektebine Ahmet'in mu-allim tayin edilmesi	318
172- Sarta kadılığına Mevlânâ Ahmed'in kadı olarak tayin edilmesi	319
173- Rakka Beylerbeyliği'ne ait mukataaların Adana Beylerbeyi Hüseyin'e Kilis ve çevresindeki eşkiyanın defedilmesi karşılığı verildiği	320
174- Sened-i İttifak Sureti	321
175- Tanzimat Fermanı	322
176- Boğaziçi'nde kireç ocakları işleten işçilerin bazı sıkıntılardan dolayı memleketleri olan Yanya'ya gittik-leri, bunların işlerine geri döndürülmesi.....	323
177- Beyoğlu'ndaki Topçu Süvari kışlası içerisindeki câmi-i şerife görevli tayin edilmesi	324
178- II. Mahmud'un türbesinin üçüncü türbedarlığına dördüncü türbedar olan Hafız Mehmed Salih ve Yusuf Ziyaddin İbn-i Elhâc Mehmed Arif'in tayin edilmesi	325
179- Osmanlı devleti ile Fransa arasındaki ticaret imtiyazı ve gümrük vergisi anlaşması	326
180- Osmanlı Macaristan sınır anlaşması 329.....	
KAYNAKÇA.....	329
DİZİN	333

ÖNSÖZ

Osmanlı Devletinde yapılan bütün bürokratik işlemler neticesinde milyonlarca belge ve defter ortaya çıkmıştır. 600 yıllık bir geleneğin bir neticesi olarak farklı fonksiyonları yerine getiren belge türleri henüz diplomatik açıdan incelenmeye başlanmıştır. Bu durum Osmanlı belgeleri üzerine paleografik çalışmaları gerekli kılmıştır. Osmanlı belgelerinin paleografyasına ait eserler birçok ilim adamı tarafından gerek tek bir belge türü üzerine gerekse tüm belge türlerini sadece diplomatik açıdan inceleyen çalışmalar olarak hazırlanmışlardır. Ancak, yapılan çalışmalar bütün belge türlerini içermediği için yeterli görülmemektedir.

“*Osmanlı Belgelerinin Paleografyası*” adlı eserde 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Osmanlı bürokratik işlemleri neticesinde ortaya çıkmış olan ferman, berat, hatt-ı hümayun, hüccet, sebep-i tahrir, tezkire, irade gibi belge türlerinden örnekler ele alınarak incelenmiştir. Birinci bölümde bürokraside çokça kullanılan belge türleri Prof. Dr. Mübahat Kütükoğlu’nun “*Osmanlı Belgelerinin Dili*” adlı eserinden kısmen özetlenerek bazı belge türleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca, Hazîne-i Evrâk’ın kuruluş tarihine ait belgelerle taşra teşkilatındaki arşiv mahzenlerinin kuruluşu esnasında ortaya çıkan belge örnekleri paleografik örnekler olarak özet ve transkripsiyonları ile birlikte verilmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı kütüphanelerinden yararlanmak isteyen yabancı araştırmacılarla ilgili belgelerde 19.yy belge türü örnekleri olarak eserde mevcuttur. Çalışmanın 15. yüzyıl ve sonrası ile ilgili olan bölümü ise özellikle ferman, berat, hatt-ı hümayun, hüküm, fihrist gibi devletin önemli resmi işlerinin üst düzey bürokratik işlemleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Bunlarla ilgili bahsi geçen eserde birçok örnek yer almaktadır.

Çalışmada toplam farklı konularda 180 adet belge örneği kullanılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde 110 adet belge asılları, transkripsiyonları ve kaynaklarıyla birlikte verilmiş olup, ikinci bölümde ise 70 adet belgenin özetleri ve asılları verilmiştir. Örnekleri belgelerin yazı türü belgenin türüne göre: rik‘a, talik, divani ve siyakattir. Ayrıca, belgelerde yer alan hicrî ve rûmî takvimler mîladiye çevrilmiştir.

Bu eser, belgelerin hem diplomatik unsurlarını hem de paleografik örneklerini içermesi açısından önemli görülmeyle birlikte bütün diplomatik konuları detaylı bir şekilde ele almasından dolayı eksiklikleri bulunmaktadır. Buradaki amaç, özellikle tarih araştırmacıları ve meraklıları için belgelerin ortaya çıkış süreçleri ile birlikte örneklerini vererek, araştırmacıların çeşitli yazı türlerindeki belge örneklerini daha kolay tanımalarını ve okuma kabiliyetlerini geliştirmelerini sağlamaktır.

Kitabın hazırlanmasında, özellikle belge seçimi ve yönlendirmeleriyle emeği geçen Sayın Yrd. Doç. Dr. Raşıit Gündođdu hocama ve kitabın yayınlanmasında ısrarcı olan lisans döneminden arkadaşım Sayın Ahmet Dünder Bey'e teşekkürü bir borç bilirim.

Kitabın ilim dünyasına faydalı olması umuduyla.

Doç. Dr. Rifat GÜNALAN
İstanbul-2016